

С. О. Алимов,
к. е. н., ДУ “Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку НАН України”
Ю. В. Лимич,
аспірант, ДУ “Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку НАН України”

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У статті визначається поняття інноваційно-інвестиційного клімату. Запропоновано створення цілісної ієрархічної системи фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності та узагальнено основні принципи, елементи та вимоги системи інвестування інновацій. Поряд з тим, запропоновано створення єдиного органу, відповідального за реалізацію розвитку інноваційної економіки.

This article defines the innovatsino and investment climate. Creation of an integrated hierarchical system of financing innovative investment activities and summarizes the key principles, elements and requirements of investment innovation. While the proposed creation of a single authority responsible for the implementation of the innovation economy.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційний клімат, інноваційно-інвестиційна стратегія, державне регулювання, методи та принципи управління.

Key words: innovative investment climate, innovative investment strategy, regulation, methods and principles of management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ключовим чинником нарощення стратегічного потенціалу промисловості України для забезпечення її збалансованого розвитку є активізація інноваційно-інвестиційних процесів, особливо враховуючи зростання технологічного розриву між Україною та країнами-лідерами. Результати перетворень у світовій і вітчизняній економіці, які зумовлені досягненнями науково-технічного прогресу та широким впровадженням нових технологій і високотехнологічної продукції вимагають експрес-реагування, вдосконалення методів коригування інноваційно-інвестиційних процесів на різних рівнях управління. Невирішеність теоретико-методологічних і методичних основ макроекономічного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності у промисловості, відсутність органічності й результативності функціонування національної інноваційної системи, нерозробленість методик комплексної оцінки та прогнозування наслідків провадження новацій і обумовлюють актуальність теми даної статті.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідженням теоретичних і практичних проблем управління інноваційно-інвестиційною діяльністю промисловості на макроекономічному рівні у вітчизняній економічній науці займалися О. Алимов, О. Амоша, В. Геєць, М. Хвесик, О. Кузьмін, В. Микитенко, М. Чумаченко, Є. Хлобистов та інші. При цьому визначається відсутність

теоретико-методичних положень визначення цілей, складу, стратегічної спрямованості формування й механізму функціонування інноваційно-інвестиційної системи управління розвитком промисловості України, методів і інструментів управління інноваційно-інвестиційними процесами. У деяких дослідженнях інноваційно-інвестиційна система розглядається лише як кінцева мета інноваційно-інвестиційної національної політики, а не як її ключовий інструмент. Відсутні рекомендації з оцінки результативності й підвищення ефективності формування інноваційно-інвестиційних систем на макроекономічному рівні.

Усе це викликає необхідність розробки комплексу теоретичних положень і практичних рекомендацій з формування інноваційно-інвестиційних систем, що забезпечують управління інноваційно-інвестиційним розвитком вітчизняної промисловості на державному рівні.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛІ СТАТТІ

З огляду на зазначене вище, метою статті є визначення підходів щодо реалізації стратегії макроекономічного регулювання інноваційно-інвестиційних можливостей національної промисловості.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Основний акцент в інноваційно-інвестиційній (II) стратегії економіки має бути зроблений на розвиток наукомістких, технологічних, високо конкурентних секторів промисловості України. При цьому винятково

важлива роль належить державі, яка не тільки формує державну ІІ стратегію розвитку національних ІІ систем, але й погоджує їх із програмами соціально-економічного розвитку, реалізує конкретні заходи щодо створення умов для стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності (ІІД) та створює сприятливий інвестиційно-інноваційний клімат (наведено у праці [3, с. 260]).

Варто зазначити, що інноваційно-інвестиційна активність в економіці залежить від ІІ клімату, під яким розуміється сукупність умов і факторів, що впливають на протікання інноваційно-інвестиційних процесів (ІІП). Створення сприятливого ІІ клімату повністю залежить від державної економічної політики. По-перше, держава як власник на може самоусунутися від ролі господарського суб'єкта й організатора централізованих вкладень в ІІ сферу. По-друге, держава повинна стимулювати попит на ІІ продукцію й виступати в ролі замовника. По-третє, ІІ активність держави буде ініціювати ріст вкладень іноземних інвесторів. Важко очікувати припливу іноземних інвестицій у країну з несприятливим ІІ кліматом, паралізованою внутрішньою ІІ активністю, самоусуненістю держави від ІІД. Сприятливий ІІ клімат створюється такими інструментами, як податкові стимули для капіталізації прибутку й реінвестування доходів, розвиток вторинного ринку цінних паперів у твердих рамках, цільове використання амортизаційних фондів та ін.

Найбільш важливим завданням інвестування інноваційної системи є розробка й використання раціонального ІІ механізму реалізації державної інноваційної політики, який повинен представляти систему ресурсного забезпечення всього ІІ циклу, включаючи стадії розробки, поширення промислового виробництва й експлуатаційного застосування інновацій на основі як прямого фінансування, так і використання методів непрямого регулювання, спрямованих на абсолютну й відносну економію ІІ і всіх інших видів матеріальних ресурсів учасників ІІП (наведено у праці [1, с. 128]).

Доцільно зазначити, що в умовах дефіциту інвестиційних ресурсів фінансування інноваційної діяльності відбувається безсистемно, безконтрольно й беззвітно, тому пропонується створення цілісної ієрархічної системи фінансування ІІД, що включає в себе систему інвестування інновацій комерційного характеру й систему державного інвестування інноваційної діяльності. Вона буде охоплювати всі етапи, починаючи із процесу пошуку джерел їх формування і закінчуючи відстеженням їх подальшого руху. У результаті створення цієї системи:

- реалізується принцип системності;
- мета кожного етапу підкоряється єдиній стратегічній меті ефективності фінансування ІІ сфери;
- відбувається концентрація ІІ засобів, що потенційно направляються на ІІ розвиток;
- підвищується можливість координації, маневру й контролю над мобілізацією, витратою й зворотністю вкладених засобів.

Основними вимогами системи інвестування інновацій є такі:

- вписуватися в динаміку й закономірності загального потоку фінансових ресурсів;
- процес формування фінансових коштів повинен носити цілеспрямований характер, що стимулює

інноваційну активність;

— усі елементи фінансової системи як по горизонталі, так і по вертикалі, включаючи пільги в області податкової політики, повинні бути логічно й концептуально пов'язані між собою й не суперечити один одному [3, с. 263].

Необхідно розрізнити систему інвестування інновацій у цілому, систему інвестування інновації й систему державного інвестування інноваційної діяльності.

Ключовий принцип національної ІІ політики стосовно недержавних промислових підприємств полягає в тому, щоб не втручаючись у процес їх формування, максимально сприяти створенню сприятливого економічного середовища, необхідної законодавчої бази для підвищення їх ІІ активності й надійного захисту вкладених засобів. При цьому особлива увага держава приділяє створенню економічних умов для збільшення частки довгострокових вкладень у недержавному реальному секторі економіки за рахунок залучення недержавних джерел інвестицій.

Система інвестування інновацій у цілому включає наступні елементи: джерела входження інвестиційних засобів для здійснення процесу інвестування (процес формування); механізм акумуляції інвестиційних засобів, що надходять із різних джерел; процедура вкладення мобілізованого капіталу; механізм контролю над інвестуванням; механізм зворотності вкладених коштів [8].

Кожний кластер розподілу потенційних інвестицій за ключовою ознакою дає можливість швидкого реагування на зміни економічної ситуації. У процес інвестування інноваційної діяльності поступово включаються й комерційні банки. Розвиток системи кредитування інновацій через комерційні банки пов'язаний з реалізацією наступних заходів: звільнення від оподаткування або пільгове оподаткування доходів банку, отриманих від інноваційного кредитування; введення механізму реалізації станового права; організація державного страхування інноваційних кредитів і надання державних гарантій по стратегічних напрямках інноваційної діяльності.

Умови пропозиції різних видів інвестицій (у тому числі державних) різні, чим визначається відповідно й різний попит на них. На сьогоднішній момент державні інвестиції поки ще залишаються предметом переважно централізовано-адміністративного розподілу, що не гарантує їх ефективний напрям й використання.

Враховуючи неможливість збільшення обсягів фінансових ресурсів, призначених до інвестування інноваційних заходів, необхідно оптимізувати структуру використання наявного обсягу фінансових ресурсів.

На відміну від моделей винятково "ринкового" або винятково "бюджетного" фінансування інвестиційних джерел інновацій, запропонована концепція фінансового інвестиційного механізму характеризується, по-перше, її цільовою орієнтацією на комбінацію прямого державного інвестування інноваційних програм і проектів з інвестиційною підтримкою окремих наукових організацій, по-друге, множиною джерел фінансування інвестицій, коли поряд з бюджетними асигнуваннями у фінансуванні інновацій беруть участь позабюджетні джерела, у тому числі засоби фінансово-промислових груп, комерційних банків, об'єднань, організацій і інших господарюючих суб'єктів, фізичних осіб, у цілому скла-

дових інвестиційно-інноваційної системи (наведено у праці [4, с. 197]).

Методичними основами, запропонованими в статті, є: принцип системності; підпорядкування мети кожного етапу єдиній стратегічній меті ефективності інвестування інноваційної сфери; концентрація інвестиційних засобів, що потенційно направляються на інноваційний розвиток; можливість координації, маневру й контролю над мобілізацією, витратою й зворотністю вкладених коштів у тому числі з обліком тактичних і стратегічних вкладень.

Одним з напрямків досягнення поставленої мети є інтеграція зусиль держави й підприємницького сектору економіки, прискорення впровадження сучасних інвестиційно-фінансових механізмів залучення недержавного українського й іноземного капіталу в сферу науки й технологій. Для цього буде потрібно розв'язати наступні основні завдання: підвищити ефективність використання засобів державного бюджету, позабюджетних засобів і інших інвестиційних ресурсів, що направляються на розвиток сфери науки й технологій; забезпечити вдосконалення нормативно-правової бази з метою залучення позабюджетних засобів і інших інвестиційних ресурсів у сферу науки й технологій, а також підвищення затребуваності результатів науково-технічних робіт вітчизняним виробництвом; забезпечити відтворення й розвиток матеріально-технічної бази організацій науково-технічної сфери, які здійснюють дослідження із пріоритетних напрямків і технологічне переозброєння наукомістких виробництв; реалізувати найважливіші інноваційні проекти державного значення [5].

Варто відмітити, що для підвищення ефективності використання засобів державного бюджету при виконанні досліджень і розробок по пріоритетних напрямках особливе значення в рамках такого механізму набуває посилення ролі державного замовлення як одного з головних механізмів інноваційної політики. Державне замовлення на науково-технічну продукцію забезпечує узгодження планів проведення наукових проходжень і розробок із програмами соціально-економічного розвитку країни. Основу замовлення держави на науково-технічну продукцію становлять державні цільові програми в сфері науки й технологій, державна програма переоснащення на 2010—2020 рр. і державне оборонне замовлення [6].

Для підвищення ефективності державних цільових програм їх формування доцільне здійснювати, по-перше, на основі принципів, обумовлених урядом України із урахуванням макроекономічних умов, концепції інвестиційної політики, пріоритетів і цілей соціально-економічного розвитку України, напрямків структурної й науково-технічної політики, прогнозів розвитку загальнодержавних потреб і фінансових ресурсів, світових інноваційних трендів, результатів аналізу й прогнозу соціального й екологічного стану країни, зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних умов, а також міжнародних домовленостей. Основний зміст державних інноваційних і державних науково-технічних програм становлять відібрані по конкурсу проекти створення й впровадження конкретних видів принципово нової техніки, технологій і матеріалів і досягнення практичних результатів у ході комплексних теоретичних і експериментальних досліджень. У комбінації з обов'язковою

“прозорістю” процедур надання держзамовлення на конкурсній основі з наступним висновком контракту на його виконання подібна практика забезпечить цільовий характер і загальне підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів (наведено у праці [2, с. 118]).

Обов'язковим елементом, на нашу думку, є повна відповідальність держави за недовиконання прийнятих зобов'язань, так само, як і інших учасників інвестиційно-інноваційного процесу при реалізації державних цільових програм.

Одним з потенційних джерел інвестування інноваційного розвитку повинні стати українські сировинні сектори, що нагромадили значні засоби. Для інвестування розвитку науки й інновацій держава може за прикладом Норвегії, Кувейту й Казахстану створити фонд майбутніх поколінь. У Норвегії, наприклад, нафтові компанії платять 78% податку на прибуток і 50% відразу надходять у цей фонд. Засоби цього фонду могли б бути використані через численні ринкові механізми для стимулювання інвестиційної активності шляхом створення банків розвитку й у виняткових випадках прямого державного фінансування на принципах терміновості, платності й зворотності [6].

З метою вдосконалювання державного регулювання в сфері науки й технологій необхідно також сприяти розвитку системи державних наукових фондів, що здійснюють на конкурсній основі фінансування ініціативних наукових проектів, які відбираються самим науковим співтовариством.

Фінансування за рахунок засобів державного бюджету наукових досліджень і експериментальних розробок повинне здійснюватися на рівні, що забезпечує реалізацію поставлених цілей і завдань, що вкрай утруднене відсутністю подібних розрахунків. Для визначення границь цього рівня пропонуємо: проведення розрахунків з урахуванням світового досвіду необхідних обсягів фінансування по кожному пріоритетному напрямкові й критичної технології та співвіднесення загальної суми з реальним ВВП (за винятком неоплаченої частини); законодавче закріплення необхідного обсягу фінансування всієї II сфери з урахуванням реальної частки витрат на науку у ВВП і державному бюджеті; підвищення рівня оплати праці наукових співробітників; обсягу фінансування, необхідного для відтворення серійного виробництва створених зразків, пріоритетних напрямків і критичних технологій [1, с. 128].

Найбільша питома вага в галузевій структурі економік промислово розвинених країн займають галузі соціальної сфери — охорона здоров'я, культура і т.д. Найбільше економічно вигідними стають вкладення в працівника, людину. Тому одночасно з підтримкою II розвитку виробничих галузей і секторів економіки необхідне створення й пріоритетна інвестиційна підтримка цільових програм і проектів розвитку, по-перше, соціальних секторів економіки і, по-друге, безпосередньо людини.

Оскільки передбачається реалізація найважливіших інноваційних проектів державного значення, які базуються на наукових результатах світового рівня, то необхідна консолідація зусиль органів державної влади й приватних інвесторів, спрямованих на організацію взаємодії із країнами-членами ЄС, СНД, іншими дер-

жавами, що передбачає створення системи державної підтримки ПД й співробітництва з європейськими країнами-партнерами. Такі проекти дозволять створювати великомасштабні високотехнологічні виробництва наукомісткої конкурентоспроможної продукції, зокрема за рахунок залучення позабюджетних засобів і приватних інвестицій. Перелік проектів формується державним органом виконавчої влади, відповідальним за проведення єдиної державної науково-технічної політики.

Головними цілями проектів є посилення позицій вітчизняної промисловості на ринках товарів і послуг; зниження витрат виробництва за рахунок ресурсозбереження (у першу чергу, енергозбереження); збільшення частки продукції високого ступеня переробки; підвищення ефективності використання сировинної бази; забезпечення гнучкості виробництва [3; с. 264].

Особливе значення набувають при цьому нові для вітчизняної економіки методи інвестування в інноваційну сферу діяльності, насамперед оперативний і фінансовий лізинг. Останній за своїми цілями і завданнями трохи схожий зі звичайною кредитною функцією банківської системи з тою лише різницею, що в кінцевому виді кредитування відбувається в натурально-речовинній формі (у вигляді здачі в оренду устаткування, верстатів, машин і механізмів, замкнених технологічних ліній і т.д.). Лізингові операції можуть служити додатковою системою перспективного фінансування, у якій задіяні орендні відносини, елементи кредитного фінансування під заставу, розрахунки по боргових зобов'язаннях та інші фінансові механізми. В умовах спаду у виробничій сфері на перший план може вийти оперативний лізинг (сервіс-лізинг).

Усі заходи інвестиційної підтримки будуть мати бажану віддачу за умови, якщо вони органічно пов'язані в єдину систему. У цьому зв'язку пропонується створення єдиного органа, відповідального за реалізацію розвитку інноваційної економіки, що включає функції керування, організації й банків, просування й реклами, експертизи й контролю. Створення такої організації, що включає мережі регіональних відділень, дозволить заповнити пробіл в організаційно-економічному механізмі її розвитку, починаючи від перетворення науково-технічних ідей у розробки, інноваційний продукт, привабливий для інвестора, виробника й покупця й до стадії їх комерційної реалізації.

Потужним важелем її політики багатьох країн служить підтримка малого й середнього її підприємництва, що володіє достатньою гнучкістю для поширення інновацій, а також формуючого сприятливу для інновацій конкурентне середовище [7].

Реалізація невеликих інвестиційно-інноваційних проектів за участю приватних інвесторів і за підтримки держави дозволить підтримати найбільш перспективні виробництва й компанії й підсилити приплив у них приватних інвестицій; розвиток малого її підприємництва шляхом формування сприятливих умов для утворення й успішного функціонування малих високотехнологічних компаній і надання їм державної підтримки (головним чином на початковому етапі діяльності); реалізацію критичних технологій, здатних перетворювати базові галузі економіки й створювати нові.

ВИСНОВКИ

Відтак, визнаємо, що у нашій сучасній економіці відсутні проміжні ланки ланцюжка інноваційного фінансування. Тому досить актуальною виступає завдання якомога швидше приступитися до створення аналога того, що називається II система, оскільки цілком очевидною стає необхідність враховувати досить важливий зв'язок між життєвим циклом компанії й інвестиційною привабливістю на кожному окремому етапі такого життєвого циклу. Саме облік цієї обставини дозволить більш ефективно вишикувати II політику й використовувати оптимальні методи інвестування із усіх можливих, доступних джерел або ж — стимулювати формування необхідних джерел інвестиційних ресурсів.

Доведено, що важливим завданням інвестування інноваційної системи є розробка й використання раціонального II механізму реалізації державної інноваційної політики, який повинен представляти систему ресурсного забезпечення всього II циклу, включаючи стадії розробки, поширення промислового виробництва й експлуатаційного застосування інновацій на основі як прямого фінансування, так і використання методів непрямого регулювання, спрямованих на абсолютну й відносну економію II і усіх інших видів матеріальних ресурсів учасників ІІІ.

Література:

1. Лимич Ю.В. Інституціоналізація інноваційно-інвестиційної трансформації реального сектора економіки України / Ю.В. Лимич, С.І. Матюшенко // Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції: [зб. наук. пр. / гол. ред. Г. Г. Савіна]. — Херсон: ПП Вишемирський В. С. — 2011. — С. 128—134.
2. Лимич Ю.В. Ресурсно-функціональне забезпечення цільових орієнтирів розвитку національної промисловості / В.В. Микитенко, Ю.В. Лимич // Український соціум: наука-освіта-виробництво: [зб. наук. пр. / гол. ред. д.е.н., проф. В.В. Микитенко]. — К.: МНТУ ім. академіка Ю. Бугуя, НДІ Сталого розвитку та природокористування, Вид-во ПП Вишемирський В.С. — 2012. — №3. — С. 118—130.
3. Лимич Ю. В. Пріоритети макроекономічного регулювання інвестиційних можливостей національної промисловості / Ю.В. Лимич // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту: [зб. наук. пр. / гол. ред. І.М. Школа]. — Чернівці-Луцьк: ЧТЕІ КНТЕУ. — 2011. — Вип. II (42) Ч.2. Т.1. Економічні науки. — С. 260—267.
4. Лимич Ю.В. Економічні умови та чинники формування й нарощення інноваційно-інвестиційного потенціалу промисловості / Ю.В. Лимич // Сталий розвиток економіки: [зб. наук. пр. / гол. ред. к.п.н., доцент С.В. Капітанець]. — Хмельницький: Інститут економіки, технологій і підприємництва, — 2012. — №3. — С. 197—202.
5. David Dreman. Contrarian Investment Strategies: The Psychological Edge. Free Press January. — 2012. — №10. — 496 p.
6. Oswald A.J. Mascarenhas. Business Transformation Strategies: The Strategic Leader as Innovation Manager (Response Books). — [1 edition]. Sage Publications Pvt.